

Ultimele cinci săptămâni ale Austriei imperiale habsburgice: 7 octombrie – 11 noiembrie 1918 (O cronologie a Unirii Transilvaniei cu România după presa vremii. II)

Paul BRUSANOWSKI

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Teologie
Lucian Blaga University of Sibiu, Faculty of Theology
Personal e-mail: paul.brusanowski@ulbsibiu.ro

The Last Five Weeks of Hasburg Imperial Austria (October - November)

In just five weeks' time, the imperial Habsburg Austria underwent a quick dissolution process and ceased to exist. The Slavs in the south started this process aiming to create Yugoslavia, but the Czechs contributed significantly to it in their attempt to create Czechoslovakia. In both cases, Hungarian territories were also targeted. Under these circumstances, the Imperial Court in Vienna initiated negotiations with Hungarian politicians to gain their support for an administrative reform to be enforced throughout the monarchy. Hungarian politicians refused with obstinately, so that ultimately the planned reform could only cover the territories of the former dualist Austria. While the imperial Manifesto dated October 16, but issued on October 18, stipulated the federalisation of Austria, the Hungarian Parliament voted Hungary's independence from Austria. However, four independent states were simultaneously established on 19 October in Zagreb, Prague, Vienna and Lviv: Yugoslavia, Czechoslovakia, Austrian and Ukrainian, all with territorial claims on Hungary and with Ukrainian claims on Bucovina. In October 27, Romanians in Cernăuți organised themselves and decided to unite with Romania. Three days later, an Austrian government was set up in Vienna, so between October 31 and November 11 there were two parallel governments, one for the establishment of the new Austrian state and the other for the winding-up of the old Austrian state. On November 11, since he was left with neither territory under his rule nor subjects, Emperor Karl I signed in pencil his declaration of renouncing the exercise of his prerogatives, refusing to use the term abdication.

Keywords: the Austro-Hungarian Empire, Yugoslavia, Czechoslovakia, Ukraine, Zagreb, Lviv, Bucovina, Constantin Isopescu - the Greek, the Romanian constituent assembly of Bucovina.

Între cele două părți ale monarhiei dualiste austro-ungare exista o importantă diferență de organizare constituțională. Partea austriacă a fost organizată ca stat federal, cu *Țări ale Coroanei* (cu guverne și parlamente proprii), în schimb Ungaria a fost un stat centralizat, în care doar Croația se bucura de autonomie și cu dreptul de a avea for legislativ și executiv. Pe de altă parte, în Austria fusese introdus în anul 1907 votul egal și universal, pe când în Ungaria autoritățile maghiare au reușit până la sfârșitul anului 1918 să mențină votul cenzitar. Astfel, dacă în parlamentele locale și regionale existau în număr mare deputați de toate naționalitățile (inclusiv români în și din Bucovina), în Ungaria doar croații aveau propriul parlament la Zagreb. În același timp, în Camera inferioară a Parlamentului ungar din Budapesta se aflau, în 16 octombrie 1918, în ultima sesiune parlamentară, doar patru români, doi slovaci și nici un singur social-democrat ungar.

În aceste condiții, la nivel înalt, manifestările naționale s-au putut exprima liber doar în Austria, în timp ce Ungaria părea că se afla într-o stare de rigiditate totală.

Evenimentele se precipitau, iar începutul mișcărilor a avut loc, ca ironie a sorții, tocmai în interiorul Ungariei dualiste. La **6 octombrie** (într-o zi de duminică), deci la doar două zile după cererea pentru armistițiu adresată de Puterile Centrale președintelui american Woodrow Wilson, după capitularea Bulgariei, s-au întâlnit la Zagreb cei 73 de deputați croați, sloveni și sârbi din forurile legislative existente în Austria și Croația, formând un Consiliu național al croaților, slovenilor și sârbilor, cu scopul înființării unui stat iugoslav pe teritoriul Austro-Ungariei.¹

Cu o zi înainte, deputatul ceh František Staněk a convocat pentru marți, 8 octombrie, o Mare Adunare Națională cehă, la Praga, la care urmau să participe toți deputații cehi din parlamentele regionale din Boemia, Moravia și Silezia, apoi și reprezentanți ai slovacilor din comitatele ungare, precum și câte trei delegați ai slavilor de sud și ai polonezilor. Pe ordinea de zi figura și decizia ca deputații cehi să nu mai participe la lucrările Parlamentului central din Viena². Într-adevăr, deputații cehi din Parlamentul central au refuzat să participe în ziua de 8 octombrie la lucrările acestuia, alegând să rămână la Praga, la Marea Adunare Națională cehă.³

La **7 octombrie** (luni), deci la o zi după decizia deputaților iugoslavi de la Zagreb, Consiliul regenței din Polonia a proclamat independența Poloniei, cu unificarea tuturor teritoriilor poloneze, inclusiv a celor din Galiția austriacă, dar și cu teritorii din Imperiul German, astfel ca noul stat polonez să dobândească ieșire la Marea Baltică.⁴ Totodată, a decis desființarea Consiliului de Stat și crearea unui guvern nou polonez care să redacteze o lege electorală în vederea convocării forului legislativ suprem (Seimul). De asemenea, s-a cerut și eliberarea din arest a lui Józef Piłsudski.⁵

La **8 octombrie** (marți) a avut loc o consfătuire a conducătorilor partidelor germane din Parlamentul central

vienez, care a inițiat constituirea unei viitoare adunări naționale a germanilor din țările Coroanei austriece, în vederea stabilirii programului unei politici naționale independente.⁶

La **9 octombrie** (miercuri), Adunarea plenară a Clubului polonez (cuprinzându-i pe toți reprezentanții polonezi din Parlamentul vienez) a omagiat Consiliul regenței din Varșovia pentru prezentarea declarației de unire a tuturor polonezilor.⁷ Pe de altă parte, în Parlamentul austriac au fost puse întrebări retorice cu privire la disoluția statului. Deputații cehi nu mai continuau să anunțe sfârșitul iminent al Austriei, iar un deputat ucrainean a cerut în mod ferm divizarea Galiției, pentru realizarea autodeterminării ucrainenilor, în contextul constituirii statului polonez unificat. Totodată, a avut loc o a doua consfătuire a conducătorilor partidelor politice germane din Austria.⁸

Tot în aceeași zi, împăratul-rege Carol a avut o consfătuire cu principalii reprezentanți ai clasei politice maghiare: premierul Wekerle, și deputații Ștefan Tisza și Julius Andrássy, în prezența premierului austriac, prințul Ludwig Windisch-Graetz.⁹ Pentru următoarea zi a fost anunțată primirea în audiență a reprezentanților opoziției maghiare: Albert Apponyi (moderat) și M. Károlyi (radical). Chestiunea ce avea să fie discutată, se referea la viitorul slavilor de sud. În cercurile de putere austriece se aflau în discuție două strategii diferite. Prima din ele privea formarea *Marii Croații*, prin unirea Bosniei-Herțegovinei (aflată sub conducerea centrală de la Viena) și Dalmației (țară de Coroană a Austriei) cu Croația (autonomă în cadrul Ungariei). Cea de-a doua strategie era cea iugoslavă, de unire și a teritoriilor slovene din Craina, Istria și sudul landurilor Steiermark și Kärnten.¹⁰

Întâlnirea conducerii opoziției maghiare cu suveranul a avut loc într-adevăr la **10 octombrie**. Károlyi a părăsit audiența destul de dezamăgit, fiind convins că decizia cu privire la viitoarea organizare a monarhiei austro-ungare fusese deja luată, astfel că speranțele sale fuseseră iluzorii. Veteranul politicii maghiare, contele Tisza era însă convins că menținerea dualismului austro-ungar nu mai era posibil, Ungaria fiind nevoită să-și „mențină independența milenară” și să apere interesele națiunii maghiare, indiferent de gradul de disoluție a Austriei.¹¹

Curtea imperială s-a decis să reorganizeze monarhia, menținând status quo-ul în Ungaria. În aceeași zi, de 10 octombrie, împăratul a anunțat convocarea în audiență, pentru ziua de 11 octombrie, a unor deputați din toate partidele reprezentate în Parlamentul de la Viena: patru naționaliști germani, câte trei social-democrați, creștini-sociali și cehi, câte doi polonezi și ucraineni, un român bucovinean (Constantin Isopescu-Grecul), un liberal din Viena și un evreu din Galiția. Presa a presupus că la baza discuțiilor se afla intenția unei schimbări guvernamentale și a unei reorganizări, pe noi principii, a Austriei.¹²

În dimineața zilei de vineri, **11 octombrie** a avut

loc prima consfătuire a grupului parlamentar ucrainian de la Viena (cu deputați din Galiția și Bucovina), sub conducerea mitropolitului greco-catolic de Lvov, contele Andrej Szeptyzkyi (1865-1944, mitropolit din 1900). S-a decis crearea unui stat ucrainian și respingerea pretențiilor teritoriale ale Consiliului regent de la Varșovia. De asemenea, s-a decis convocarea unei Adunări Naționale a tuturor ucrainenilor din monarhie, la Lvov, pentru ziua de 19 octombrie.¹³ În Parlamentul din Viena, deputații ucraineni au criticat situația rutenilor din Ungaria, cerând ca și aceștia să fie incluși în viitorul stat ucrainean.¹⁴

Audiența parlamentarilor diferitelor partide și naționalități la suveran a avut loc în dimineața zilei de sâmbătă, **12 octombrie**.¹⁵ Au fost primiți întâi cehii. În cele 25 de minute de discuții, considerate „informale”, cehii i-au făcut cunoscută monarhului decizia de a crea statul ceho-slovac, pe baza dreptului la autodeterminare, și au cerut retragerea trupelor străine de pe teritoriul Cehiei. Naționaliștii germani au cerut ca reorganizarea monarhiei să aibă loc doar după Conferința de pace. Au respins crearea unui guvern care să cuprindă și reprezentanți ai naționalităților negermane, deoarece înșiși cehii și slavii de sud anunțaseră că nu vor participa la o astfel de guvernare. Reprezentanții Clubului polonez l-au anunțat pe monarh că problema poloneză devenise o chestiune care privea „națiunea întregă, din toate cele trei părți ale Poloniei”. Răspunsul monarhului a fost că unitatea poloneză era privită ca o chestiune în afara oricărei discuții. Deputații ucraineni au revendicat un stat propriu în estul Galiției, nordul Bucovinei și nord-estul Ungariei, respingând pretențiile polonezilor. Reprezentantul slavilor de sud a prezentat ideea iugoslavă, fără ca monarhul să ceară alte detalii. Deputatul evreu din Galiția a atras atenția asupra necesității apărării intereselor celor 800.000 de evrei din acel teritoriu. Presa nu a menționat vreo participare a vreunui deputat român bucovinean la această audiență.¹⁶

Așadar, Curtea imperială acceptase deja desprinderea Galiției de monarhie. Luni, **14 octombrie**, s-a anunțat oficial că armata austro-ungară era de acord să predea noilor autorități poloneze în constituirea întreaga administrație militară din Galiția. De asemenea, autoritățile centrale vieneze au oferit sprijin pentru restabilirea organizării statale a Poloniei, în schimbul unor contribuții de hrană și de materii prime.¹⁷

În edițiile de dimineață ale ziarelor de joi, **17 octombrie 1916**, presa a anunțat apariția pentru a doua zi a unui *Manifest pentru popoare*, emis de monarh și în care se prevedea reorganizarea Austriei ca o federație de patru state naționale de sine stătătoare: german (inclusiv cu teritoriile germane din Boemia, Moravia și Silezia, cunoscute după 1918 drept *Sudetenland*), ceh, ucrainean și iugoslav. Ungaria urma să fie exclusă din noul plan de reorganizare. Conform acestuia, fiecare stat ar fi urmat să aibă propriul guvern și propria

Adunare națională (ca for legislativ, până la următoarele alegeri, aceste Adunări naționale urmau să fie alcătuite din membrii fostului Parlament central de la Viena).

De fapt, încă din după amiaza zilei de 16 octombrie, președintele cabinetului ministerial imperial austriac, baronul Max Hussarek von Heinlein (25 iulie 1918 - 27 octombrie 1918) i-a invitat pe liderii grupurilor parlamentare la consultări. Cehii au respins invitația. Din partea iugoslavilor a participat doar un deputat croat, care a protestat solemn, deoarece *Manifestul* preconizat să fie emis îi excludea pe sârbii și croații din Ungaria. Deputatul ucrainean prezent a declarat că poziția rutenilor va fi decisă la Adunarea națională care va avea loc la Lvov.¹⁸

Textul *Manifestului* (datat însă 16 octombrie!) a apărut ca ediție specială a ziarului oficial *Wiener Zeitung* și a fost publicat apoi de toată presa abia în dimineața zilei de 18 octombrie.¹⁹ Cele patru state naționale, despre care pomenise presa în ziua anterioară, nu au fost menționate, ci doar reconstruirea monarhiei pe baze federaliste, cu state naționale de sine stătătoare, excluzând însă de la acest plan țările coroanei ungare, precum și fostele teritorii poloneze, care urmau să se unească cu Polonia.²⁰

De asemenea, precum se poate constata, la 16 octombrie nu a fost invitat nici un lider român bucovinean. Cei cinci deputați români bucovineni din Parlamentul vienez au format, de altfel, în dimineața zilei de 17 octombrie, o Adunare Națională românească, în frunte cu consilierul imperial Constantin cavaler de Isopescu-Grecul, cu intenția de a-i coopta și pe parlamentarii români din legislativul de la Budapesta, cu scopul de a decide constituirea unui stat românesc format din părțile românești ale Bucovinei și Ungariei.²¹

Ziarul budapestan de limbă germană a anunțat că românii bucovineni au fost prima națiune din Austria care s-au conformat manifestului imperial de a se organiza în Adunări naționale (desigur, deputații cehi se organizaseră încă din 13 iulie în Comitetul Național Ceh, precum am amintit mai sus). Prima decizie luată de Adunarea națională românească a fost cea de înaintare a unei interpelări în Parlamentul vienez cu privire la poziția oficială a Vienei față de decizia președintelui de miniștri maghiar Wekerle, de renunțare la dualism și de declarare a independenței Ungariei.²² Așadar, încă de la începutul organizării lor, românii bucovineni i-au avut în vedere și pe frații din Ungaria.

Două zile mai târziu, sâmbătă, **19 noiembrie**, au avut loc în paralel, în patru localități ale monarhiei austro-ungare, patru evenimente cu importante implicații pentru soarta Europei centrale și de sud-est.

Comitetul Național ceh a declarat că problema cehă devenise una internațională și că răspunsul la aceasta nu putea fi decât independența absolută a „patriei ceho-slovace”. Prin urmare, a protestat împotriva propagandei oficiale maghiare conform căreia „frații slovaci” nu ar fi ramură indisolubilă a națiunii și că

nu ar trebui să constituie o unitate națională și statală cu cehii. Pentru o organizare mai eficientă, s-a decis mărirea numărului membrilor Comitetului, precum și transformarea lui în organ de lucru permanent.²³

În după amiaza zilei, la ora 17, s-au întâlnit în sediul Dietei provinciale a Austriei Inferioare deputații germani din toate fostele țări ale Coroanei habsburgice. Au decis alcătuirea propriei Adunări naționale, cu scopul de a constitui un stat austriaco-german.²⁴

În aceeași zi, la Lvov, s-a constituit o Constituantă ucraineană, care a decis alcătuirea a șase delegațiuni (ministere) în vederea organizării viitorului stat ucrainean.²⁵

Ediția de duminică a ziarului PEL din 20 octombrie s-a încheiat cu o știre de „sfârșit de ediție” referitoare la decizia Consiliului Național Sud-Slav de a forma un stat iugoslav independent și unitar, care să cuprindă toate teritoriile pe care locuiau sloveni, croați și sârbi, fără a ține seama de granițele statale existente, ci doar de cele etnice. Redacția ziarului declara, că, datorită întârzierii sosirii știrii, nu a putut accentua destul însemnătatea ei pentru Ungaria, ea fiind catalogată drept „una extrem de serioasă”. Au fost anunțate mai multe comentarii pentru ediția următoare a ziarului.²⁶

Însă în ediția din ziua următoare, redacția s-a ocupat pe larg de surprinzătorul răspuns al președintelui Wilson la nota austro-ungară din 4 octombrie (prezentat în numărul trecut al revistei). Laitmotivul comentariilor s-a axat din nou pe pretinsa deosebire națională dintre cehi și slovaci. În ceea ce privește declarația de la Zagreb din 19 octombrie, ea a fost interpretată prin aceea, că iugoslavii aflaseră de conținutul notei americane încă înainte de apariția ei publică.

Luni dimineața, **21 octombrie**, Adunarea națională germană a decis pe de o parte crearea statului austriac, care să cuprindă toate teritoriile locuite de germani din întreaga monarhie (deci și cele revendicate de statul ceho-slovac, precum și cele locuite de germani în vestul Ungariei). Pe de altă parte a decis ca viitorul stat austriac să facă parte din Germania, desigur, pe baze federale. A fost aleasă și o președinție colectivă austriacă, alcătuită din cei trei conducători ai partidelor germane: social-democrați, germani naționaliști și creștini-sociali. A fost ales și un organ executiv alcătuit din 20 membri, cu sarcina de a pregăti propuneri legislative pentru organizarea *de facto* a statului austriac (în special o constituție provizorie). Anunțul oficial al constituirii statului austriac german a fost făcut public mulțimii de către social-democratul Karl Seitz din balconul clădirii Dietei regionale a Austriei Inferioare.²⁷ Prin urmare, înșiși germanii austrieci au renunțat la monarhia austriacă, adoptând soluția pan-germană.

În aceeași zi, la Lvov, Consiliul Național Ucrainean a proclamat independența statului ucrainean, cuprinzând teritoriile etnice ucrainene din Austria și Ungaria, de la râul San (afluent al Vistulei, azi în Polonia) până la râul Siret în Bucovina. Social-democrații ucraineni au părăsit însă Constituanta ruteană, cerând ca statul ucrainean din

fosta monarhie dualistă să se unească cu statul ucrainean din Rusia, cu capitala la Kiev.²⁸

La **22 octombrie** a fost decisă la Varșovia instituirea unui guvern polonez, alcătuit din reprezentanți ai tuturor teritoriilor locuite de polonezi: câte trei din fostele teritorii germane și austriece, unul din Lituania și opt din așa-numitul Regat regent.²⁹

În aceeași zi au avut loc în Parlamentul central din Viena dezbateri interesante, privitoare la români. Situația din jumătatea austriacă a monarhiei devenise într-adevăr bizară, cum comenta și PEL:

„Ca și când Austria ar fi încă un stat, mașinăria regimului funcționează în continuare ca o moară stricăta. Parlamentul, care în teorie continue să existe, chiar dacă a fost transformat într-un organism mort de către popoarele statului, își continuă netulburat dezbaterile, ca și când ar fi încă un organism viu. Parlamentarii apar și își încasează dietele de mii de coroane, deși cu toții au întors spatele statului austriac, iar unii dintre ei, ca de exemplu polonezii, se consideră deja cetățeni ai unui alt stat... Ministerele își primesc în continuare programul anunțat, pe care însă nu-l ia nimeni în serios. Nu degeaba deputatul (social-democrat) Renner (Karl Renner, după doar câteva zile primul cancelar al statului austriac, între 30 octombrie 1918 și 7 iulie 1920 -PB) a afirmat că guvernul Austriei nu ar fi altceva decât un fel de poziție de cancelarie. În rest, Parlamentul s-a ocupat astăzi în special de interpelarea făcută de români, trimițând cu această ocazie tot felul de cuvinte de dragoste dincolo de Leitha (adică în Ungaria). Deputatul german din Boemia, Lodgman [Rudolf], a anunțat dreptul de autodeterminare al celor 1,3 mil. de germani din Ungaria; Lodgman a făcut acest anunț în fața cehilor, care vor să-i răpească pe slovacii din Ungaria, ucrainenilor, care vor să răpească o parte din Ungaria superioară, românilor, care vor să se ospăteze cu Transilvania, slavilor de sud, care nu mai pot trăi fără Croația și Slavonia”.

Comentariul acid din PEL a fost provocat de interpelarea românului bucovinean Constantin Isopescu-Grecul care a atras atenția asupra noii situații apărută după renunțarea unilaterală a Budapestei la legătura dualistă cu Austria. Isopescu a afirmat că problema naționalităților din Austria și Ungaria trebuie rezolvată în mod unitar și că singura soluție dată de răspunsul lui Wilson ar fi unirea statelor dunărene locuite de români. Colegul său, românul Grigorovici a condamnat tendințele expansioniste ale ucrainenilor și a anunțat că toți românii din Bucovina, Banat și Ardeal vor să fie uniți în propriul lor stat independent.³⁰

Vineri, **25 octombrie**, președintele de miniștri

baronul v. Hussarek și-a prezentat împăratului, aflat la Budapesta, demisia. În locul lui a fost numit, la **27 octombrie**, ultimul președinte de miniștri imperial, consilierul aulic Heinrich Lammasch,³¹ care a primit practic sarcina de a coordona disoluția imperiului. De altfel, începuse deja „pregătirea lichidării Austriei. Președintele de miniștri a trimis tuturor ministerelor solicitarea de a redacta documente cu privire la problemele care vor trece pe seama noilor state și la cele care vor rămâne la guvernul central”³².

În aceeași zi de **27 octombrie**, a răsunat în sfârșit și glasul unei Adunări românești în capitala Bucovinei, revendicată deja de ucraineni. La ora 15.20 venerabilul preot octogenar Dionisie Bejan (1837-1922), președintele Societății pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina, a deschis lucrările *Constituantei românești a Bucovinei*. Președinte al Constituantei a fost ales Iancu Flondor, care a rostit următoarea alocuțiune:

„*Domnilor!*

O iobăgie națională de aproape un secol și jumătate pe cât de dureroasă, pe atât de rușinoasă, e pe sfârșite. Poporul român din Bucovina e pe cale a sparge și a lepăda lanțul care i-a ferecat sufletul. Liberi, în puterea suveranității naționale d-voastră veți hotărî astăzi ce veți afla de bine pentru un viitor fericit și falnic al neamului românesc în Bucovina.

Dară să nu uităm, domnilor, că acest moment înălțător s-a născut din suferinți grele și adâncă jale, și e sfințit cu sângele abundent al eroilor noștri.

Vă provoc să vă sculați în picioare ca semn de juruință, că nu-i vom uita nici odată și că ne vom arăta în totdeauna demni de sacrificiul lor.

Închei cu rugămintea fierbinte: De Dumnezeu iaca momentul acesta mare și acelea care vor urma, să afle în rândurile noastre numai suflete mari!”

În continuare Dorimedont Popovici a citit următoarea motiune, care a fost votată apoi în unanimitate.

„I. Reprezentanții poporului Român din Bucovina, întruniți astăzi în ziua de 27 Octomvrie 1918 în Capitala Bucovinei, se declară în puterea suveranității naționale constituantă a acestei țări românești.

II. Constituanta hotărăște unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într-un stat național independent și va purcede spre acest scop în deplină solidaritate cu Românii din Transilvania și Ungaria.

III. Spre a conduce poporul român din Bucovina și a-i apăra drepturile și spre a stabili o legătură strânsă între toți Românii, constituanta instituie un consiliu național de 50 membri. Acest consiliu ne va reprezenta prin mandatar și la conferința de pace, și în afară de el nu recunoaștem nimănui dreptul de a hotărî sau trata asupra poporului român din Bucovina.

IV. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare, care ar ținti la știrbirea Bucovinei, dorește însă să se înțeleagă cu popoarele conlocuitoare”³³

Consiliul Național a fost condus de un birou executiv, alcătuit din președintele Iancu Flondor, vicepreședinții Dionisie Bejan, Dorimedont Popovici și Sextil Pușcariu, din secretarii Vasile Bodnarescu, Radu Sbiera, Laurent Tomoiagă, din casierul Gheorge Bancescu și de președinții celor trei secțiuni (de externe, de alimentare și de administrație), anume Alexandru Hormuzachi, Gheorghe Sârbu, Dorimedont Popovici. El a fost purtătorul intereselor românești până la votul final și decizional de unire a Bucovinei cu România, dat de Congresul Bucovinei o lună mai târziu, la 28 noiembrie. Starea de spirit din capitala Bucovinei a fost înălțătoare.

„In vreme ce Consiliul național se constituia, pornind la lucru cu elanul dictat de momentul istoric, mulțimea de peste 1000 de capete, bărbați și femei, străbătea străzile capitalei țării noastre cântând cântece naționale. La palatul guvernatorului și înaintea primăriei din Cernăuți, mulțimea din ce în ce sporită a manifestat pentru unirea tuturor românilor. Momentul culminant a fost când la primărie s-a desfășurat steagul tricolor. Intrând apoi în sala unde Consiliul național își ținea ședința, manifestații au arborat steagul tricolor în fereastra Palatului Național. Înduioșătoare a fost clipa, când octogenarul părinte Bejan salutând tineretul a rostit cuvintele cuviosului Simion: «Acum slobozește Doamne pe robul tău, căci îmi văzură ochii mântuirea neamului!»³⁴

În același timp, între 26-29 octombrie, opinia publică din Croația s-a aflat într-o stare febrilă de sărbătoare, caracterizată de PEL drept „revoluție liniștită, așa-zis academică, a cărei evoluție nu o poate nimeni prezice”. Consiliul Național Croat a tipărit manifeste în alfabetele latin și chirilic în care cerea locuitorilor să mențină ordinea și avutul tuturor, chiar și a celor care nu aparțineau națiunii sud-slave, și să nu se dedea la acte individuale de război.³⁵

Ziua de **29 octombrie 1918** a fost, la fel ca cea din 19 octombrie, de mare importanță pentru soarta vechii monarhii austro-ungare. În acea zi, Soborul (Sfatul național croat) de la Zagreb a votat unirea întregului popor sud-slav pe teritoriul său etnic de la râul Isonzo (slov. Soča) până la râul Vardar într-un stat suveran și independent (deci de la granița actuală sloveno-italiană, însă incluzând și orașul Trieste, până în Macedonia). Totodată, Soborul a decis să se abțină în a decide ceva concret cu privire la modul de organizare a acestui stat.³⁶ Generalul croat Luka Šnjarić, comandantul militar din Zagreb, a pus armata la dispoziția noului regim iugoslav. Câteva săptămâni mai târziu, Šnjarić

s-a mutat la Cluj, unde avea și proprietate și unde a murit în ianuarie 1930.³⁷

Totodată, la Praga, Comitetul Național ceh a preluat puterea guvernamentală din Cehia, după ce cu o zi înainte, același Comitet Național decretase independența Cehoslovaciei. Limba cehă a fost decretată singura oficială, iar inscripțiile în limba germană au fost înlăturate.

La Viena, a avut loc la **30 octombrie** o conferință a președintelui de miniștri Lammasch cu conducătorii grupurilor parlamentare din legislativul central al vechii Austrii. Reprezentantul cehilor și al iugoslavilor și-au exprimat lipsa de entuziasm de a mai participa la ședințele viitoare, dar, datorită situației de război, se vedeau nevoiți să asiste. Bucovineanul Isopescu-Grecu a cerut ca să i se permită totuși lui Lammasch să conducă ședința și să-și exprime punctul de vedere. În cele din urmă s-a votat amânarea viitoarei ședințe a Parlamentului central pentru 12 noiembrie.³⁸

Pe de altă parte, Comitetul executiv numit de Adunarea națională german-austriacă a emis în zilele de 29-30 octombrie un proiect de constituție provizorie a Austriei, care prevedea și alcătuirea unui Consiliu austriac de stat (practic un guvern) propriu pentru Austria.³⁹ Totodată, deputații germani din Parlamentul central vienez au decis, tot la 29 octombrie, constituirea Boemiei germane, refuzând să facă parte din statul cehoslovac.⁴⁰ La **31 octombrie**, s-a reunit pentru prima oară Consiliul austriac de stat, format din cinci miniștri naționaliști germani, patru creștini-sociali, doi social-democrați și doi tehnocrați. Social-democratul Karl Renner a fost numit conducător al cancelariei de stat, deci în funcția de *cancelar*, echivalentă celei de prim ministru. Tot acum a fost votat și drapelul de stat austriac: trei benzi orizontale roșu-alb-roșu. În după amiaza zilei de 31 octombrie, președintele de miniștri al vechii Austrii imperiale, Lammasch, s-a întâlnit cu membrii Consiliului de Stat austriac anunțând predarea către acesta din urmă a tuturor chestiunilor administrative privitoare la teritoriile noului stat austriac.⁴¹ Așadar, din 31 octombrie și până la finalul monarhiei la Viena (11 noiembrie) au existat în paralel două guverne, unul în constituire, condus de Renner, iar celălalt în lichidare, condus de Lammasch.⁴²

În aceeași zi, flota imperială din Marea Adriatică a fost cedată prin ordin al monarhului către Consiliul Național Iugoslav,⁴³ chiar de către viceamiralul Miklós Horthy.

În pofida disoluției Austriei imperiale, războiul nu se terminase, fiind purtate lupte violente pe frontul italian. La începutul Primului război mondial, Italia s-a situat în tabăra Puterilor Centrale, alături de Germania și Austro-Ungaria. Cum puterile Antantei i-au promis Italiei, în cazul schimbării taberei, acordarea unor teritorii din Tirol, Trieste și Trentino, la 23 mai 1915 Italia s-a alăturat Antantei. Lupte dintre Italia și Austro-Ungaria au continuat în cursul anilor 1916-1917, în

toamna anului 1918 linia frontului întinzându-se între munți și râul Piave. Membrii unei delegații militare austro-ungare au dorit să obțină încetarea ostilităților. Au reușit în cele din urmă să traverseze linia frontului din Italia de nord-est, unde ostilitățile fuseseră reluate de italieni la 24 octombrie. Trupele habsburgice au înregistrat pierderi grele (în unele regimente între 30-70% din totalul soldaților). La 27 octombrie, italienii reușiseră să ocupe capete de pod dincolo de râul Piave (care constituia linia frontului încă din 1917). A doua zi, împăratul Carol s-a arătat dispus să încheie armistițiul, iar la 29 octombrie, conducerea armatei austro-ungare a anunțat Antanta despre aceeași intenție. La 1 noiembrie, guvernul revoluționar maghiar a ordonat retragerea unilaterală a armatei ungare de pe front.

Membrii delegației militare austriece au fost cazați la Villa Giusti de lângă Padova și au aflat condițiile Antantei abia la 2 noiembrie: încetarea luptelor; demobilizarea totală și restrângerea armatei austro-ungare la doar 20 de divizii; părăsirea tuturor teritoriilor ocupate după 1914; cedarea Tirolului de sud până la pasul Brenner; dreptul trupelor aliate de a se deplasa libere pe tot cuprinsul monarhiei. Astfel, deși armata habsburgică ceruse doar armistițiu, i s-a impus capitularea necondiționată. Între Villa Giusti și Curtea de la Viena au avut loc mai multe schimburi de telegrame. Însă Statul Major italian a trimis ultimatum: dacă aceste condiții nu urmau să fie acceptate până la 3 noiembrie ora 0, atunci ofensiva va avea să continue în toată forța. La ora 23.30 din ziua de 2 noiembrie, împăratul a dispus acceptarea condițiilor, iar la ora 1.20 în noapte, șeful Statului Major General a ordonat depunerea armelor și încetarea luptelor. Armistițiul a fost semnat la Villa Giusti la **3 noiembrie**, ora 15. Conducerea armatei italiene a anunțat că nu putea transmite destul de repede trupelor din tranșee ordinul de încetare a luptelor, astfel că armistițiul urma să intre în vigoare doar la 4 noiembrie. Timp de 24 de ore, armata italiană, căreia nu i s-a mai opus rezistență, a luat aprox. 380.000 de prizonieri austrieci, precum și întregul armament în dotare.⁴⁴

La 4 noiembrie, ziua onomastică a împăratului, în *Stephansdom* din Viena a avut loc o ultimă celebrare aulică, în prezența întregii administrații centrale imperiale și a armatei. A urmat o săptămână de tratative privind abdicarea celui ce devenise împărat fără țară și supuși. La 11 noiembrie, împăratul Carol I a semnat cu creionul (!) „renunțarea la exercitarea afacerilor de stat” în Austria (deci nu și în Ungaria), refuzând să accepte termenul de *abdicare*. În după amiaza acelei zile, fostul împărat a desființat fostul guvern, condus de Lammasch și în aceeași seară a plecat din palatul Schönbrunn (care urma să fie ocupat de poliție) cu șapte automobile spre palatul proprietate a dinastiei de la Eckartsau, 24 km est de Viena. Astfel au luat sfârșit cei 640 de ani de stăpânire neîntreruptă a Habsburgilor în Austria.

La 12 noiembrie a fost proclamată în Parlament Republica Austria. Imediat a urmat un atac eşuat al unei grupări de comunişti austrieci asupra Parlamentului. Debutul noii ordini republicane nu părea să aibă loc sub auspicii bune...⁴⁵

Note:

1. Jörn Leonhard, *Der überforderte Frieden: Versailles und die Welt 1918-1923*, ed. C.H.Beck, 2018, Kindle-Version, poz. 8942. Ziarul *Pester Lloyd* (PEL) menţionează însă în nr. 237/10.10.1918, ed.s., p. 1, că abia în ziua de 8 octombrie a avut loc conferinţa deputaţilor sârbo-croaţi, sub conducerea baronului Nikolics şi cu participarea banului Croaţiei. Şedinţa a durat până la ora 20, urmând să continue şi a doua zi. S-a decis viitoarea constituire a unui Consiliu Naţional Croat, drept care a fost aleasă o comisie de cinci membri, pentru a lua legătura cu toate partidele politice ale popoarelor sud-slave.
2. PEL nr. 234/6.10.1918, ed.d., p. 7-8.
3. PEL nr. 236/9.10.1918, ed.d., p. 7.
4. Manfred Rauchensteiner, *Der Erste Weltkrieg und das Ende der Habsburgermonarchie 1914-1918*, Boehlau Vlg., 2013, p. 236.
5. *Ibidem*, p. 5.
6. *Ibidem*, p. 7.
7. PEL nr. 237/10.10.1918, ed.d., p. 3.
8. *Ibidem*, p. 6.
9. *Ibidem*, p. 5.
10. PEL nr. 236/9.10.1918, ed.d., p. 1-2.
11. PEL, nr. 238/11.10.1918, ed.d., p. 4-5.
12. PEL, nr. 238/11.10.1918, ed.d., p. 7.
13. PEL, nr. 238/11.10.1918, ed.s., p. 4.
14. PEL, nr. 239/12.10.1918, ed.s., p. 4.
15. *Ibidem*, p. 5.
16. PEL, nr. 240/13.10.1918, ed.d., p. 6-7.
17. PEL, nr. 241/15.10.1918, ed.d., p. 10.
18. PEL nr. 243/17.10.1918, ed.d., p. 7.
19. Traducerea în limba română a fost publicat în publicaţia *Telegraful Român* (TR), an. 66, nr. 106/22.10.1918, p. 421.
20. *Neue Freie Presse* (NFP), Viena, nr. 19.450/18.10.1918, ed.d., p. 1.
21. NFP, nr. 19.449/17.10.1918, ed.s., p. 2.
22. PEL, nr. 244/18.10.1918, ed.d., p. 5-6.
23. PEL, nr. 246/20.10.1918, ed.d., p. 7.
24. *Ibidem*, p. 7.
25. PEL, nr. 247/21.10.1918, ed.s., p. 2.
26. PEL, nr. 246/20.10.1918, ed.d., p. 11.
27. PEL, nr. 247/21.10.1918, ed.s., p. 2; nr. 247/22.0.1918, ed.d., p. 7.
28. PEL, nr. 247/22.10.1918, ed.d., p. 8.
29. PEL, nr. 248/23.10.1918, ed.s., p. 2.
30. PEL, nr. 248/23.10.1918, ed.d., p. 7.
31. PEL, nr. 251/26.10.1918, ed.d., p.7; PEL, nr. 252/28.10.1918, ed.d., p.3.
32. PEL, nr. 252/27.10.1918, ed.d., p. 6.

33. TR, nr. 113/7.11.1918, p. 450.

34. *Ibidem*.

35. PEL, nr. 251/26.10.1918, ed.s., p. 1-2.

36. PEL, nr. 253/29.10.1918, ed.s., p.1.

37. *Österreichisches Bibliografisches Lexikon. 1815-1950*, Bd. 12 (Lfg. 58, 2005), p. 384, online pe http://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_S/Snjaric_Lukas_1851_1930.xml, acces. 3.01.2019.

38. PEL, nr. 254/30.10.1918, ed.s., p.2-3.

39. PEL, nr. 254/30.10.1918, ed.d., p. 4, 6-7; PEL, nr. 255/31.10.1918, p. 6.

40. PEL, nr. 254/30.10.1918, ed.s., p.3.

41. PEL, nr. 256/1.11.1918, p. 8.

42. Jörn Leonhard, *Der überforderte Friede*, poz. 3519.

43. PEL, nr. 255/31.10.1918, ed.d., p.1

44. Manfred Rauchensteiner, *Der Erste Weltkrieg und das Ende der Habsburgermonarchie 1914-1918. In aller Kürze*, Böhlau Verlag Wien 2015, vers. Kindle, pp., 252-247.

45. Jörn Leonhard, *Der überforderte Friede*, poz. 3635-3833.

Bibliography:

- Afflerbach, Holger, *Auf Messers Schneide: Wie das Deutsche Reich den Ersten Weltkrieg verlor*, München, C.H.Beck, 2018, Kindle-Version.
- Calic, Marie-Janine, *Geschichte Jugoslawiens im 20. Jahrhundert*, München, C.H.Beck, 2014.
- Gerwarth, Robert, *Die Besiegten: Das blutige Erbe des Ersten Weltkriegs*, München, Siedler Verlag, 2017.
- Glenny, Misha, *The Balkans. Nationalism, War, and the Great Powers, 1804-1999*, Londra, Penguin Books 1999.
- Fromkin, David, *A Peace to End All Peace: The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East*, New York, Henry Holt and Co., 1989.
- Kinder, Hermann, Werner Hilgemann, *Drw-Atlas zur Weltgeschichte*, ed. XXII, 1987.
- Knipp, Kersten, *Im Taumel: 1918: Europas Sturz und Neubeginn*, ed. wbg Theiss 2018.
- Leonhard, Jörn, *Der überforderte Frieden: Versailles und die Welt 1918-1923*, München, C.H.Beck, 2018.
- Lukowski, Jerzy, *A Concise History of Poland* (Cambridge Concise Histories), Cambridge, Cambridge University Press, 2001.
- Rauchensteiner, Manfred, *Der Erste Weltkrieg und das Ende der Habsburgermonarchie 1914-1918. In aller Kürze*, Böhlau Verlag Wien, 2015
- Reinerth, Karl M., *Zur politischen Entwicklung der Deutschen in Rumänien. 1918-1928*, Innsbruck, Wort-und-Welt-Verlag, 1993.
- Teutsch, Friedrich, *Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk*, vol. IV, Sibiu, 1926.
- Schüßler, Wilhelm, *Das Verfassungsproblem im Habsburgerreich*, Stuttgart, Berlin, 1918.
- Zamojski, Adam, *Poland: A history*, Londra, HarperCollins Publishers, 2009.